

У 12-13 років у дітей починається перехідний період. Користуючись бажанням здаватись старшими, реклама нав'язує їм образ дорослого героя для копіювання. Разом з тим вона забезпечує школярів і всеможливими атрибутами для наслідування ідеалу, який рекламують.

З 14 років підлітки починають критично ставитись до правил торгівлі. Якщо батьки зберігають дружні стосунки з підростаючим поколінням, з їх допомогою вони можуть прийняти обдумані рішення про ступінь правдивості реклами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Косенко Ю. В., Олейніченко І. І. Реклама як вид маніпулятивної комунікації (семантико-лінгвістичний аспект). URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/12989>
2. Набока І. Захист від впливу реклами URL <https://www.radiosvoboda.org/a/945784.html>.
3. Сутність реклами в психології URL: <http://studentam.net.ua/content/view/3371/97/>.

Канарчук Інна

Науковий керівник: проф. Радчук Г. К.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Проблема психологічного здоров'я особистості, що живе в нестабільному світі й складних соціоекологічних умовах, набула актуальності на початку XXI століття. Особливо яскраво необхідність психологічного здоров'я проявляється у педагогічній діяльності, що пов'язано з її перенасиченістю різноманітними стресогенами (значна відповідальність за розвиток підростаючого покоління, активна міжособистісна взаємодія, підвищена емоційна напруженість, недостатня соціальна оцінка тощо). Одним із найважчих наслідків стресогенної педагогічної діяльності може стати порушення психологічного здоров'я, що проявляється в психологічній напруженості, професійному стресі, емоційному та професійному вигоранні. Тому проблема забезпечення психологічного здоров'я майбутніх педагогів є надзвичайно важливою.

Забезпечення психологічного здоров'я учителів починається на етапі підготовки у закладах вищої педагогічної освіти. Як зазначає М. Андрос, показники психологічного здоров'я і способу життя тих, хто навчається, і тих, хто навчає, виступають одним із критеріїв оптимальності управління якістю освіти, оскільки за відсутності здоров'я знання, вміння і навички, набуті у навчальному закладі, втрачають цінність для життєдіяльності і майбутнього людини [1]. Тому значущим критерієм здоров'яформувальної педагогічної освіти є стан психологічного здоров'я студентів – майбутніх учителів.

Різні аспекти психологічного здоров'я, розглядали, зокрема, О. Алексеев (настрій і здоров'я); М. Боришевський (психологія самоактивності та суб'єктного розвитку особистості як саморегульованої соціально-психологічної системи); І. Дубровіна (психологічне здоров'я учасників освітнього процесу); Л. Дьоміна, І. Ральнікова (психічне здоров'я та захисні механізми особистості); Г. Ложкін, М. Мушкевич, О. Наскова, І. В. Толкунова (психологія здоров'я людини); С. Максименко (генетична психологія); Г. Нікіфоров (психологія здоров'я); В. Панкратов (саморегуляція психічного здоров'я); Д. Федотов (збереження психічного здоров'я); О. Хухлаєва (особливості психічного здоров'я студентів); О. Чебикін (проблема емоційної стійкості) та інші. Проблема розуміння психологічного та психічного здоров'я постає у працях таких відомих учених, як Б. Братусь, Л. Бурлачук, І. Дубровіна, О. Завгородня, В. Лишук, Л. Лушин. При цьому переважають наукові погляди, згідно яких психологічне здоров'я розуміється як здатність особистості до самореалізації, самоактуалізації, адекватного самоприйняття себе та світу.

Проте аналіз наукової літератури показує, що на сучасному етапі залишаються недостатньо вивченими особливості забезпечення психологічного здоров'я майбутніх учителів. З огляду на це, *метою статті* є обґрунтування особливостей психологічного здоров'я майбутніх педагогів.

Студентський вік наукові джерела визначають як особливий період у житті людини, що припадає переважно на період пізньої юності або ранньої дорослості (від 17-18 до 23-25 років). Основними сферами життєдіяльності студентів є професійне навчання, особистісне зростання

та самоствердження, розвиток інтелектуального потенціалу, духовне збагачення, моральне, естетичне і фізичне самовдосконалення [11]. У цьому віковому періоді організм зберігає відносно високу працездатність, загальний високий рівень функціональної активності [7]. Все це дозволяє «використовувати» цей віковий діапазон для формування у студентів закладів вищої педагогічної освіти уявлень про стан власного фізичного і психічного здоров'я, резерви й можливості свого організму, оволодіння технологіями здоров'ятворення.

Аналізуючи психологічні теорії особистості, можна виокремити наступні визначення психологічного здоров'я, зокрема, спираючись на гуманістичну психологію К. Роджерса: «здорова людина – людина рухлива і пристосована до мінливих умов, емоційна і рефлексивна» [12, с. 103]. З. Фройд у руслі психоаналітичного напрямку психологічно здоровою людиною називає індивіда, здатного «узгодити принцип задоволення з принципом реальності» [12, с. 84].

Для змістового аналізу та досягнення поставленої мети було вивчено багато визначень психологічного здоров'я особистості. Так, під цим поняттям В. Пахальян розуміє стан психічної сфери, основу якого становлять стан загального душевного комфорту, що забезпечує адекватну психоемоційну й поведінкову реакцію. Такий стан зумовлюється як біологічними, так і соціальними потребами, а також можливостями їхнього задоволення [10, с. 49].

За О. Хухласвою, психологічне здоров'я визначається, як єдина і повноцінна життєдіяльність людини, з притаманною їй видовими та індивідуальними біологічними, психологічними і соціальними функціями. Психологічно здорові люди особистісно активні, прагнуть виявляти свою вдачу, життєрадісні та самодостатні, спостережливі до себе та оточуючого світу, критичні [14, с. 34]. На думку Г. Ложкіна, психологічне здоров'я – це «комплексний показник, який характеризує психологічний механізм захисту особистості від психосоматичних захворювань, це психологічна система безпеки, особистісний динамічний потенціал розвитку духовності» [8, с. 63]. Саме психологічне здоров'я є основною умовою самоактуалізації особистості, її повноцінного розвитку та функціонування [13, с. 79]. О. Знанецька визначає психологічне здоров'я як «стан динамічної рівноваги індивіда з оточуючим природним і суспільним середовищем, коли всі закладені в нього здібності, виявляються найбільш повно, а всі підсистеми організму функціонують з максимальною інтенсивністю» [6, с. 4]. В. Дяченко розуміє психологічне здоров'я як «динамічний стан внутрішнього благополуччя (узгодженості) особистості, що становить її сутність та дозволяє актуалізувати індивідуальні, вікові та психологічні можливості на будь-якому етапі розвитку» [5].

Значний внесок у розробку гуманістичної концепції психічно здорової особистості зробили Г. Олпорт, В. Франкл, А. Маслоу, К. Роджерс та інші. Вони запропонували такі основні риси психологічного здорової особистості: вільно ставить перед собою реальні цілі й вірить у свої можливості досягнення життєвих планів; її діяльність не детермінується лише зовнішніми чинниками, людина бере на себе відповідальність за свої вчинки; їй властиві творчі здібності в певній галузі; їй притаманна демократичність, повага до себе та інших, відмова від лицемірства та маніпулювання як засобів впливу [12, с. 102].

За даними соціально-демографічних досліджень, праця педагога належить до числа найбільш напружених в емоційному плані видів праці: за ступенем напруженості навантаження вчителя в середньому більше, ніж у менеджерів і банкірів, генеральних директорів і президентів асоціацій.

І. Галецька наводить такі дані: з 7300 педагогів загальноосвітніх шкіл, ризик і підвищений ризик патології серцево-судинної системи відзначений в 29,4% випадків, захворювання судин головного мозку у 37,2% педагогів, 57,8% обстежених мають порушення діяльності шлунково-кишкового тракту, а невротичні розлади виявилися в 60–70% випадків [3]. Тому проблему збереження психологічного здоров'я слід вирішувати ще на етапі навчання майбутніх педагогів у закладі вищої педагогічної освіти.

Як показує аналіз наукових джерел [2; 7; 13 та ін.] та власні спостереження, у багатьох студентів закладів вищої педагогічної освіти процес навчання супроводжується емоційною напругою, що сприяє виникненню у них погіршення результатів навчальної діяльності, зниження працездатності, збільшення помилок, зниження показників психічних процесів (пам'яті, мислення, уваги); наприкінці навчального тижня багато студентів відчують розбитість, пригніченість, бажання заспокоїтися. В окремих випадках такий стан може досягати критичного моменту, включно до втрати самовладання і самоконтролю. До того ж хронічно

несприятливі емоційні стани можуть призводити до закріплення негативних особистісних якостей (дратівливості, тривожності, песимізму і т.д.), що може негативно позначитися на ефективності навчальної діяльності, взаємостосунках студента з викладачами, перешкоджати професійному становленню майбутнього педагога. Як результат, у частини студентів процес адаптації до навчання супроводжується значною незадоволеністю і психічною напруженістю.

На думку В. Сластьоніна, для освітньо-професійної діяльності студентів характерні: інформаційний стрес, що виникає в ситуаціях інформаційних перевантажень, коли людина не справляється із завданням, не встигає приймати правильні рішення в необхідному темпі при високому ступені відповідальності за їх наслідки, і емоційний стрес, коли під впливом постійного психічного напруження виникають емоційні зрушення, зміни в мотивації, характері діяльності, порушення рухової і мовної поведінки [13]. Результатом професійних криз, стресів, виснаження і вигорання є зниження ефективності навчальної діяльності студента: він перестає справлятися зі своїми обов'язками, втрачає творчий настрій щодо предмета та продукту своєї праці, деформує свої професійні стосунки, ролі та комунікації.

На сучасну молодь в період навчання у закладі вищої педагогічної освіти, як зазначає П. Кисляков [7], впливають чинники, дія яких раніше була значно меншою. Це стосується загального зниження фізичного і підвищення нервово-психологічного навантаження, інформаційного перевантаження, стрімкого поширення серед молоді шкідливих звичок. Ситуація є загрозовою через постійний ріст депресивних розладів, тривожності та астенії. Переважна більшість студентів відзначається низьким рівнем психологічного здоров'я, що зумовлює виникнення порушень афективно-емотивного, психоастенічного, психопатичного, шизоїдного й іпохондрично-депресивного типів. У працях інших учених (В. Бобрицька, Я. Герчак, Г. Грішина, Е. Перевозчикова, Н. Рибачук, І. Яковлева та ін.) також відзначається, що за період навчання у вищій школі здоров'я студентів погіршується, а до кінця п'ятого курсу зростає кількість студентів з психосоматичними порушеннями.

Отже, виділимо основні чинники появи порушень психологічного здоров'я у студентів закладів вищої педагогічної освіти, що можуть призвести до їх дезадаптації, а згодом до емоційного виснаження та поведінкових порушень:

1.) Чинники, пов'язані з освітнім процесом: велике навчальне навантаження; різка зміна змісту і об'єму матеріалу; поява нових форм і методів викладання; складна мова наукового та лекційного матеріалу; відсутність навичок самостійної роботи; необхідність прискореної обробки інформації в умовах дефіциту часу; недостатня кількість інформації, її протиріччя; небажання вчитися або усвідомлення неправильного вибору професії; навчання вночі; невизначені вимоги щодо оцінювання компетентностей студента.

2.) Чинники включеності в навчальний процес: недостатньо сформовані такі риси особистості, як готовність до навчання, здатність навчатись самостійно, володіти своїми індивідуальними особливостями пізнавальної діяльності; невпевненість у своїх знаннях; переживання про можливі непорозуміння з викладачем; зниження уваги, пам'яті та мислення; погана концентрація уваги.

3.) Біологічні та фізіологічні чинники: невміння правильно організувати свій режим дня; відсутність раціонального харчування – вживання речовин, які збуджують ЦНС, наприклад, кофеїн та нерегулярний прийом їжі; поганий сон; зниження працездатності та швидка втома.

4.) Індивідуально-психологічні чинники: відчуття безпорадності, неможливості вирішити проблеми; дратівливість, гнів, образливість, страх, напади агресії та афективні стани; поганий настрій, туга, тривога, депресія; втрата впевненості, зниження самооцінки; негативний прогноз виникаючих ситуацій.

5.) Соціальні чинники: умови життя без батьків (для іногородніх); невміння правильно використовувати обмежені фінансові можливості; проблеми сумісного проживання разом із іншими студентами; конфлікт у навчальній групі; тимчасова ізоляція від спілкування з друзями; відсутність контролю за подіями; проблеми в особистому житті; звичка до паління, вживання алкоголю; порушення соціальних контактів, проблеми у спілкуванні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрос М. Є. Психічне здоров'я особистості в навчальних закладах. Педагогіка і психологія. 2005. № 4. С. 27-33.

2. Безносос С.П. Профессиональная деформация личности. Санкт-Петербург: Речь, 2004. 272 с.
3. Галецька І. Загальна характеристика структури психологічного здоров'я. Психологічні перспективи. Вип. 13. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Л. Українки, 2009. С. 47-54.
4. Галецька І., Сосновський Т. Психологія здоров'я : теорія і практика. Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2006. 338 с.
5. Дяченко В.А. Теоретичні підходи до розуміння психологічного здоров'я особистості. URL : <http://archive.nbuv.gov.ua/portal/socgum/vchdpu/psy/2012-1031/Dyachen.pdf>.
6. Знанецька О.М. Методика дослідження феномену психологічного здоров'я : опис, адаптація, застосування. Вісник Дніпропетровського університету. Сер. Педагогіка і психологія. 2004. Вип. 7. С. 3-10.
7. Кисляков П.А. Психолого-педагогические основы управления качеством здоровьесформирующего образования в педагогическом вузе : монография. Шуя : ГОУ ВЛО «ШГПУ», 2009. 172 с.
8. Коцан І. Я., Ложкін Г.В., Мушкевич М.І. Психологія здоров'я людини. Луцьк : РВВ – Вежа, 2011. 430 с.
9. Мороз О.Г., Сластьонін В.О., Філіпченко Н.І. Підготовка майбутнього вчителя : зміст та організація : навч. посіб. Київ: Школа, 1997. 168 с.
10. Пахальян В.Э. Развитие и психологическое здоровье. Санкт-Петербург: Питер, 2006. 240 с.
11. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи : підручник. Київ: Каравела, 2008. 352 с.
12. Психосоматика : взаємозв'язь психики и здоров'я : хрестоматія / сост. К. В. Сельченко.– Москва: АСТ ; Мн. : Харвест, 2001. – 604 с.
13. Сластьонін В.О., Філіпченко Н.І. Основи підготовки майбутнього вчителя : навч. посіб. Київ: Вища школа, 2012. 224 с.
14. Хухлаева О.В. Коррекция нарушенной психологического здоровья школьников. Москва: Академия, 2003. 110 с.

Кирея Олеся

Науковий керівник: доц. Одинцова Г. С.

ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ НЕСТАНДАРТНОГО УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Формування в Україні нової системи освіти, орієнтованої на входження в світовий освітній простір, супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу.

Сучасне суспільство вимагає виховання самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних ефективно взаємодіяти під час виконання соціальних, виробничих та економічних завдань. Їх реалізація потребує розвитку особистісних якостей і творчих здібностей людини, уміння самостійно здобувати нові знання та вирішувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства. Саме ці пріоритети лежать в основі реформування сучасної загальноосвітньої школи, головне завдання якої – підготувати компетентну особистість, здатну знаходити правильні рішення у конкретних ситуаціях. За попередні роки з'явилися не тільки нові цілі, а й нові засоби навчання. Педагогічна наука спрямовує свої зусилля на пошуки шляхів удосконалення уроку.

Урок як основна форма навчання постійно зазнає змін; вимоги до його організації й проведення висуваються відповідно до запитів сучасного суспільства. Сьогодні в процесі бурхливого розвитку освіти, в ході запровадження компетентісно орієнтованого навчання виникає потреба по-новому подивитися на сучасний урок, на його структуру, форми, технології проведення. Сучасний урок повинен захоплювати учнів, пробуджувати інтерес до навчальної діяльності, формувати навчально-пізнавальні вміння, здатність до самонавчання, самоперевірки, самоконтролю, виховати соціально активну, цілеспрямовану, культурну, ерудовану особистість, здатну співпрацювати в колективі.

Проблеми уроку досліджували багато вчених і педагогів, зокрема О. Антипова, В. Паламарчук, Д. Рум'янцева, Л. Лухтай, О. Савченко, Е. Печерська, О. Митник, В. Шпак, С. Іванов, В. Онищук та ін. Вони виділили нестандартний урок із традиційного, цим самим зробивши вагомий внесок у розвиток педагогіки.

Поняття «нестандартний урок» введено в методику майже всіх навчальних предметів педагогами-новаторами наприкінці 80-х років ХХ століття. Воно означає імпровізаційне